

STAJALIŠTA

Djecu bi trebalo poučiti da je strašno na ekranima gledati i slušati kako nestaju gradovi i ljudski životi

Mirjana Krizmanić

Nešto se strašno dogodilo ljudskom rodu. Milijuni ljudi sjede ovih dana pred televizijskim ekranima i gledaju kako se razaraju gradovi i ginu druga ljudska bića. Svaki bljesak, svaki fujuk i svaka eksplozija koje vidimo i čujemo na našim televizorima razaraju u prah i pepeo nepoznati broj ljudskih života.

U stupovima dima koji se dižu nad Bagdadom, u vatrama koje obasjavaju nebo nestaju i ljudska bića koja su tamo živjela. Sve su to bila nečija djeca, muževi i žene, očevi i majke, djedovi i bake, sestre

U stupovima dima koji se dižu nad Bagdadom, u vatrama koje obasjavaju nebo nestaju i ljudska bića koja su tamo živjela. Ništa se od toga ne vidi u snimkama koje kruže svijetom. Ništa se od toga ne čuje u novinarskim izvještajima. Kako nitko ne govori o njima, o tim ljudima čija je nevolja proizašla iz činjenice da su se rodili i živjeli u zemlji kojom je vladao omraženi diktator, njih kao da i nema, kao da ih nikada nije ni bilo

nopravni dio čovječanstva, a sada su pobijeni, izranjavani, rastjerani iz svojih siromašnih i bijednih domova.

Prije samo desetak godina, kad smo i mi bili pogođeni ratom, vidjeli smo na ekranima mrtva tijela nevinih stanovnika sela i gradova, vidjeli smo kolone prognanika kako s vrećicama u ruci bježe pred neprijateljem i shvatili smo jednom zauvijek da je svaki

šan, ali ne i anoniman poput ovog koji milijuni ljudi satima gledaju na ekranima.

Nosači s kojih uz silnu buku polijeću avioni natovareni bombama, rakete koje u plamenu kreću prema svojim ciljevima, sve to samo raspaljuje maštu djece koja to gledaju poput jedne od svojih igrica. Izvješća koja prate tu silnu vojnu mašineriju govore o »kirurški« točnim pogocima,

ko ne zna koliko ih ima, niti su oni u cijelom tonu događanja uopće važni. Oni su samo dio »minimalnih« kolateralnih šteta kojima se teži.

Nigdje nema razorenih zgrada, izbezumljenih majki

Djeca, koja danas na ekranima gledaju taj stravičan ratni pohod na tisuće ljudi koji će pred našim očima izgubiti život, uče da je rat igra

u kojoj se navija za jačeg, bolje naoružanog i bolje opremljenog sudionika. Djeca vide neke »hrabre« ljude kako se probijaju kroz pješčanu oluju, tenkove koji jure kroz pustinu, brodove s kojih se ispalljuju rakete, a sve to protiv neprijatelja koji je nevidljiv i nepostojeći.

Nigdje nema razorenih stambenih zgrada, mrtve i osakaćene djece, izbezumlje-

nih majki ili ljudi koji traže svoje bližnje. A ipak se i sve to događa dok mi gledamo pješčane oluje.

Djeca žure iz škole kući, kako bi pred ekranima gledala igrice koje nadilazi sve što su do sad sama igrala na svojim računalima. Gledaju, navijaju i uče, često i u prisutvu roditelja koji, poput vlastite djece, fascinirano gledaju premoćnu tehnologiju koja ubija i uništava ljudske živote i gradove.

Koliko roditelja tumači tom prilikom svojoj djeci da je rat okrutan i strašan, da u njemu stradaju djeca i ljudi poput njih, da su tisućama ljudi uništeni životi i da bi stoga uvijek trebalo učiniti sve što je moguće da do rata ne dođe?

Što će djeca koja danas na ekranima prate taj rat naučiti o vrijednosti ljudskog života, o pravdi i nepravdi, o ljudskoj sudbini općenito? Neće li neka od njih shvatiti da smo svi zajedno postali bespomoćna, nerazumna bića, koja pažljivo prate kako se zbog jednog zločinca ubija tisuće ljudi, uništava njihova imovina i razara njihova zemlja

Što će djeca koja danas na ekranima prate taj rat naučiti o vrijednosti ljudskog života, o pravdi i nepravdi, o ljudskoj sudbini općenito? Neće li neka od njih shvatiti da smo svi zajedno postali bespomoćna, nerazumna bića, koja pažljivo prate kako se zbog jednog zločinca ubija tisuće ljudi, uništava njihova imovina i razara njihova zemlja

i braća. Ništa se od toga ne vidi u snimkama koje kruže svijetom.

Svijet kao da je zaboravio

Ništa se od toga ne čuje u izvještajima novinara koji izlažu svoj život da bi nam mogli pričati o broju prevaljenih kilometara, osvojenih mjestima, zapaljenih izvora nafte. Nigdje nema mrtvih i raznesenih ljudskih tijela, koja takvima postaju pred očima ljudi koji gledaju te snimke.

Ali kako nitko ne govori o njima, o tim ljudima čija je nevolja proizašla iz činjenice da su se rodili i živjeli u zemlji kojom je vladao omraženi diktator, njih kao da i nema, kao da ih nikada nije ni bilo. Svijet kao da je zaboravio, osim zanemarivog broja zanesenih mirotvoraca koji galame pred američkim ambasadama, da su ti ljudi do prije nekoliko dana činili rav-

rat strašan, da se u njemu gube ljudski životi, ali i ljudske vrijednosti.

Pa ipak, djeca koja su odrastala uz te strašne događaje, mogla su vidjeti da je gubitak svakog ljudskog života tragedija za one koji su s tom osobom živjeli. Mogla su vidjeti majke kako plaču nad poginulim sinovima, mogla su naučiti da su ti sinovi pali jer su branili svoju domovinu.

Djeca sve gledaju poput jedne od svojih igrica

Djeca koja su prije desetak godina slušala o ratu od svojih roditelja i vidjela na televiziji razorene dijelove svoje zemlje, mogla su naučiti i da je u trenucima velikih nevolja ljudska solidarnost iznimno važna.

Gradani Hrvatske zbrinjavali su prognanike, posjećivali ranjenike, s tugom pokapali svoje mrtve. Rat je bio stra-

kao da se radi o rušenju kula izgrađenih od lego kocaka, u kojima nitko ne živi i oko kojih nitko neće stradati zbog njihovog razaranja.

Spominju se tu i tamo neki izbjeglice, neki navodni »valovi« ljudi koji nastoje preživjeti, ali nitko ih ne snima, nit-

IVAN ŠARIĆ

Ksenofobija i croatofobija: Opstanak i razvitak Hrvatske ovisit će o nacionalnoj identifikaciji

Miroslav Vujević

Ksenofobija je iracionalni strah prema strancima i odbojnost prema njihovoj kulturi. Croatofobija bi bila iracionalni strah od Hrvata i odbojnost prema hrvatskoj kulturi. Croatofobija se može javljati među Hrvatima i među drugim narodima. Kada se javlja među drugim narodima onda je ona jedna od ksenofobija.

Croatofobija među Hrvatima nije ksenofobija, jer Hrvati Hrvatima, barem u Republici Hrvatskoj, nisu stranci. Strah Hrvata u Hrvatskoj od Hrvata u Bosni i Hercegovini ili u dijaspori je croatofobija koja može spadati u ksenofobiju, jer oni koji se boje tih Hrvata njih mogu doživljavati kao strance.

U nas se u posljednje vrijeme često govori o ksenofobiji kao uzroku mnogih problema. Protivljenje roditelja u Medimurju da im djeca idu u razred zajedno s romskom djecom nazvano je ksenofobijom.

To bi značilo da su se roditelji u Medimurju protivili formiranju zajedničkih razreda samo zato što su Romi stranci. Ako je to tako onda bi se oni bunili i protiv zajedničkih razreda s Madarima i drugim nacionalnim manjinama. Međutim, takvih protesta nije bilo ni u Medimurju ni u ostalim dijelovima Hrvatske. Prema tome, ili takvih miješanih razreda nema ili u medimurskom slučaju nije riječ o ksenofobiji.

Problemi obrazovanja

Miješanih razreda hrvatske djece s pripadnicima drugih naroda sigurno ima, pa protivljenje zajedničkih razreda nije uzrokovano time što su Romi stranci (nehrvati), ali može biti zato što su Romi.

U tom slučaju to nije ksenofobija nego fobija od Roma. Ako je riječ o fobiji od Roma onda bi se, uz protivljenje miješanim razredima, javilo i protivljenje školovanju u istim školama. Međutim, to se nije isticalo kao problem. Prema tome moglo bi se zaključiti da protivljenje miješanim razredima nije uzrokovano samo fobijom od Roma.

Uvođenjem političkog pluralizma normalni su sukobi među strankama zbog razlika u njihovim specifičnim programima.

Umjesto zbog gospodarskih, obrazovnih, znanstvenih, zdravstvenih, socijalnih i drugih problema stranački se sukobi vode zbog nacionalne identifikacije. U tom sukobu na jednoj strani imamo ksenofobe, a na drugoj croatofobe. Croatofobi optužuju ksenofobe zbog nacionalne isključivosti, a ksenofobi croatofobe zbog antinacionalne politike

Roditelji bi se vjerojatno protivili da njihova djeca ne idu zajedno u razred s djecom koja ne znaju hrvatski jezik, bez obzira na to o kojoj je djeci riječ.

Nedostatak zdravstvenih informacija

To protivljenje ne bi bilo potaknuto ksenofobijom, nego problemima obrazovanja. Neopravdano je želju roditelja da im djeca imaju bolje (normalno) školovanje nazivati ksenofobijom i fobijom od Roma.

Slično se dogodilo u slučaju male Ele. Kada su roditelji jedne kaštelanske škole čuli da će u razred s njihovom dječom ići HIV-pozitivna Ela, pobunili su se i nisu puštali djecu u školu dok se nesretno dijete ne izolira od ostale djece.

Odbačena Ela sama u knjižnici pohađa nastavu, a u Hrvatskoj se javlja lavina reakcija na taj slučaj. I to se nazvalo ksenofobijom.

Međutim, nije se stalo na obilježavanju Kaštelana, nego se taj slučaj koristio kao uvjerljiv dokaz da u Hrvatskoj haraju ksenofobija i nesnošljivost.

Strah od Ele nije uzrokovan njenom pripadnošću manjinskim ili nekim drugim skupinama, nego strahom od aidsa.

Strah od aidsa očito nije ksenofobija, bio on opravdan ili neopravdan. Taj strah postoji, ali, na sreću, nema rizika da se ta strašna bolest prenese socijalnim kontaktima koji se događaju u razredu. Kada su roditelji upoznati da taj rizik ne postoji pristali su da se Ela uključi u razred.

Prema tome slučaj male Ele nije uzrokovan ksenofobijom nego nedostatkom zdravstvenih informacija.

Velike razlike u odbacivanju stranaca

Prije nekog vremena predsjednik HHO-a uz ove probleme istaknuo je da se u Hrvat-

skoj povećava ksenofobija naročito prema Srbima, Židovima i Amerikancima. Nije nam poznato na čemu se temelje ti zaključci.

Poznati su nam jedino rezultati istraživanja, prema kojima više od dvadeset posto ispitanika izjavljuje da bi Srbe protjerali iz Hrvatske. Koliko god su podaci zastrašujući potrebno ih je racionalno objasniti.

Tako veliki postotak Hrvata ne bi protjerao Srbe zato što su stranci, jer bi sličan podatak dobili i za druge strance. Ustanovljene su velike razlike u odbacivanju stranaca, pa to govori i o drugim razlozima odbacivanja.

Odbacivanje Srba vezano

Croatofobi su pretežno lijevo orijentirani, internacionalisti, kritični prema Domovinskom ratu, braniteljima, Katoličkoj crkvi. Oni su za bezuvjetnu suradnju sa Srbijom i susjedima... Ksenofobi su desno orijentirani, ponosni Domovinskim ratom, braniteljima i Katoličkom crkvom. Oni se protive bezuvjetnoj suradnji sa Srbijom i susjedima... Rodoljublje i domoljublje su

vrline svakoga pa i hrvatskog naroda. Rodoljubi i domoljubi nisu ksenofobi, a oni koji upozoravaju na zloupotrebe domoljublja i rodoljublja za osobne probitke nisu croatofobi. Domoljubi se trebaju ograditi od onih koji su instrumentalizirali domoljublje za osobne probitke i od onih koji takve koriste za osudu domoljublja

je uz iskustvo Hrvata sa Srbima, osobito agresijom na Hrvatsku, razaranje Vukovara, Dubrovnika, masovne pokolje, na Ovcari, u Čelijama, u Škabrnji... Da se to nije dogodilo sigurno ne bi bio tako velik postotak odbacivanja Srba, a kad se je sve to dogodilo odbacivanje Srba nije iracionalno utemeljeno.

Oni koji to pripisuju ksenofobiji ili fobiji od Srba morali bi uvidjeti iracionalnost postupaka koji su doveli do tolikog odbacivanja Srba.

Naši političari potiču suradnju sa Srbijom gurajući probleme pod tepih. One probleme upozoravaju na probleme proglašavaju ksenofobima, a srpski političari ispostavljaju račun Hrvatskoj od 200 mili-

jardi ratne štete. Neki naši političari ne znaju tko je koga napao (»svi smo mi krivi«). Nekima se čini kao da smo malo pretjerali što smo obranili neovisnost.

I fobija prema Židovima nije ksenofobija, jer ako je ustanovljeno odbacivanje Židova, jednako bi trebalo biti odbacivanje i drugih naroda. Odbacivanje drugih naroda nije jednako, pa postoje i drugi razlozi mogućeg odbacivanja.

Amerikanci protiv antiamerikanizma

Nakon terorističkih akcija palestinskih samoubojica gledamo televizijske slike izraelskih tenkova kako idu

su krenuli u jednostranu agresiju na Irak nije nimalo iracionalan strah od države koja se tako ponaša.

Protiv antiamerikanizma najviše može i mora učiniti američki narod suprotstavljanjem takvim postupcima svoje vlade. Na sreću, to Amerikanci i rade. I njih bi trebalo više i da se jače čuju pogotovu što su najmoćnija država na svijetu. Antiamerikanizam se neće iskorijeniti bez uklanjanja uzroka koji su ga izazvali.

Umjesto uklanjanja uzroka ili pak upozoravanja na uzroke nekih pojavnosti u našem društvu optužuje se cijeli hrvatski narod zbog ksenofobije. Pripisuje mu se iracional-

fašističkim simbolima. Oni koji doček zlatnih rukometaša nazivaju ustaškim mitingom u te simbole uvrštavaju i hrvatsku zastavu.

Nacionalna isključivost ili anacionalna politika

O čemu je zapravo riječ? Uvođenjem političkog pluralizma normalni su sukobi među strankama zbog razlika u njihovim specifičnim programima. Umjesto zbog gospodarskih, obrazovnih, znanstvenih, zdravstvenih, socijalnih i drugih problema stranački se sukobi vode zbog nacionalne identifikacije.

U tom sukobu na jednoj strani imamo ksenofobe, a na drugoj croatofobe. Croatofobi optužuju ksenofobe zbog nacionalne isključivosti, a ksenofobi croatofobe zbog antinacionalne politike.

Croatofobi su pretežno lijevo orijentirani, internacionalisti, kritični prema Domovinskom ratu, braniteljima, Katoličkoj crkvi. Oni su za bezuvjetnu suradnju sa Srbijom i susjedima...

Ksenofobi su desno orijentirani, ponosni Domovinskim ratom, braniteljima i Katoličkom crkvom. Oni se protive bezuvjetnoj suradnji sa Srbijom i susjedima... Rodoljublje i domoljublje se prema domoljublju odnose kao što se je u socijalizmu odnosilo prema inteligenciji, pa umjesto »poštene inteligencije« imamo »poštene domoljube«.

Kao nekad inteligencija sada rodoljubi da ne bi bili sumnjivi moraju dokazivati svoje poštenje.

Sukob zbog nacionalne identifikacije

Na razini nacionalne identifikacije Hrvati su često dolazili u međusobne sukobe. Nije li i čuveni hrvatski jal povezan s time. U svakom narodu postoji jal, a jal u hrvatskoj poprima nacionalno obilježje.

Sukob između partizana i ustaša u Drugom svjetskom

zajedno postali bespomoćna, nerazumna bića, koja pažljivo prate kako se zbog jednog zločinca ubija tisuće ljudi, uništava njihova imovina i razara njihova zemlja.

Umjesto da nauče kako je svaki ljudski život vrijedan, naučit će da se zbog jednog bezvrijednog čovjeka i njegovog silaska s vlasti može i smije ubiti one koji su pod njim trpjeli, kao i žrtvovati živote onih koji će ga nastojati smaknuti.

Ni do sada nisu živjela u slobodi, ali su živjela

Djeca bi trebalo protumačiti kako u tom tužnom Iraku žive djeca poput njih, koja vole svoje roditelje i braću i sestre, koja se rado igraju i uče čitati i pisati, koja bi željela odrasti i proživjeti svoj život kao i svi drugi ljudi. Ali to im neće biti omogućeno, kao ni njihovim roditeljima i rođacima, prijateljima i znancima, jer su tako odlučili oni koji imaju nesačaje aviona, tenkove i rakete.

Možda ta djeca ni do sada nisu živjela u sreći i blagostanju, pa čak ni u slobodi – ali su živjela. Mnogima od njih sada će i to biti oduzeto.

Djecu bi trebalo poučiti, ali čini se i mnoge odrasle, da je strašno na ekranima gledati i slušati kako nestaje grad i stotine ljudskih života, kao da se radi o uništavanju štakora u nekom gradu.

Za sve nas trebalo bi biti nepristojno gledati taj užas na ekranima, ali bi u najmanju ruku djecu trebalo sačuvati od takvih prizora i poruka, kako jednog dana ne bi u brojnim normalnim obiteljima roditelji s užasom ustvrdili da su odgovorili novog Saddama.

Autorica je sveučilišna profesorica psihologije u mirovini.

ratu bio je na razini nacionalne identifikacije. Sukobi u neovisnoj Hrvatskoj često se obilježavaju kao sukob između ustaša i partizana. Raskol među književnicima hrvatske na razini je nacionalne identifikacije.

Prema tome Hrvati očito imaju problema koji su vezani uz nacionalnu identifikaciju. Živeći dugo u tuđoj državi potiskivano im je rodoljublje i domoljublje. U socijalizmu se isticao internacionalizam, a nacionalizam je bio najveći neprijatelj socijalizma.

Urušavanjem socijalizma nastaju nove države koje ne odgovaraju globalizmu koji se tome suprotstavlja instrumentalizirajući socijalistički internacionalizam kako bi kontrolirao novonastale države. U tu svrhu globalizam se protivi nacionalnoj identifikaciji u novim državama oslanjajući se na neslobodnu nacionalnu svijest.

Tako dolazi do sukoba na razini nacionalne identifikacije koji bi trebali nestati uspostavljanjem vlastite države. U Hrvatskoj su ti sukobi tako veliki kao da su u uspostavljanju hrvatske države više pridonijele centrifugalne sile u Jugoslaviji nego centripetalne sile u Hrvatskoj.

Vrline svakog naroda

Hrvatska je nastala zahvaljujući nacionalnoj identifikaciji. Njen opstanak i razvitak ovisit će o nacionalnoj identifikaciji. Rodoljublje i domoljublje su vrline svakog pa i hrvatskog naroda. Rodoljubi i domoljubi nisu ksenofobi, a oni koji upozoravaju na zloupotrebe domoljublja i rodoljublja za osobne probitke nisu croatofobi.

Domoljubi se trebaju ograditi od onih koji su instrumentalizirali domoljublje za osobne probitke i od onih koji takve koriste za osudu domoljublja. Novinari bi na to trebali upozoravati, a ne senzacionalističkim napisima potičati sukobe, a izborni sustav trebao bi omogućiti da narod bira ljude, a ne da se pod imenom stranke nameću oni koji nikad ne bi bili izabrani.

Autor je profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.